

אתר ארכיאולוגי תל חברון (תל רומיידה)

בן אדם למקום
www.parks.org.il | *3639 |

משתלם לצאת לטבע

רכשו עכשיו מינוי וטיילו חינם
כל השנה בשמורות הטבע,
בפארקים ובגנים הלאומיים

ישראל ישראלי
ישראלה ישראלי
012356789
011/2201
011-2201

אתרים נוספים בקרבת מקום:

פארק (גן לאומי)
סוסיא

30 דקות נסיעה

אתה
נמצא
כאן

פארק (גן לאומי)
הרודיון

45 דקות נסיעה

שעות ביקור:

האתר פתוח בימי חמישי ושישי בלבד!

חמישי 08:00-17:00 (שעון קיץ)

שישי 08:00-15:00 (שעון קיץ)

בעת הנהגת שעון חורף נסגר האתר שעה אחת
מוקדם יותר.

הדרכות ללא תשלום:

בימי חמישי, כל שעה עגולה, בשעות: 08:00-16:00.

בימי שישי, כל שעה עגולה, בשעות: 08:00-15:00.

מטבע מתקופת מרד בר כוכבא

שבר ידית כד חרס ועליו
הכתובת "למלך"

הנחיות בטיחות והתנהגות:

- הכניסה ברכב אסורה. החניה מותרת במקומות המוסדרים בלבד.
- השהייה בפארק מותרת בשעות הפתיחה בלבד.
- ההליכה מותרת בשבילים המוסדרים בלבד. אין להכניס אופניים לשטח הפארק.
- זהו אתר ארכיאולוגי – הקרקע אינה מפולסת ויש בה שקעים ובליטות.
- אין לפגוע בחי, בצומח ובדומם. אין לפגוע בעתיקות.
- אין לחרות על האבנים ואין לצבוע אותן. אין לקחת פריטים וחרסים מהאתר.
- אין להתקרב לשפת מצוק. היזהרו מנפילה ומדרדור אבנים.
- אין לטפס על מבנים ועתיקות! סכנת התמוטטות!
- יש להצטייד במי שתייה. הקפידו לנעול נעלי הליכה ולחבוש כובע.
- הכנסת כלבים מותרת בתנאי שהם מובלים כל העת ברצועה ועל פיהם מחסום.
- שמרו על הניקיון.
- הטיול באחריות המטיילים בלבד.

כתיבה: איליה בורדה

צילום הממצאים הארכיאולוגיים:

באדיבות המשלחת הארכיאולוגית בראשותם של פרופ' דוד בן שלמה וד"ר עמנואל אייזנברג

צילום לוח הטיין: באדיבות ד"ר אבי עופר,

קמ"ט ארכיאולוגיה ומוזיאון ישראל

© רשות הטבע והגנים

תולדות החפירות הארכיאולוגיות

האתר זוהה לראשונה כתל חברון בתחילת המאה ה-20, ובמהלך השנים חפרו באתר פרופ' פיליפ ס' המונד, ד"ר אבי עופר, ד"ר עמנואל אייזנברג, יובל פלג ז"ל, ופרופ' דוד בן שלמה. בחפירות שבוצעו באתר מאז ועד לשנים האחרונות נמצאו שרידי התיישבות החל מהתקופה הכנענית ועד לתקופה האיסלמית.

מפתח מהדלת שהתגלה
בחפירת הבית השרוף

בשפה האכדית.

13. החדר השרוף: כאן עמד בית מגורים בתקופה הרומית, וחדר זה שימש מחסן לכלי מטבח לדיירי הבית. בדלת העץ בכניסה לחדר החזיקו בעליו מפתח בתוך המנעול. בשנת 69 לסה"נ כבשו הרומאים את העיר, הבית (והדלת) נשרף והמפתח נמצא על הרצפה בצמוד לפתח. המפתח אופייני למאה הראשונה לסה"נ ולידו התגלו מסמרי ברזל, שהחזיקו דלת עץ שהייתה במקום.

בית הבד (צילום: איליה בורדה)

ברוכים הבאים לאתר הארכיאולוגי תל חברון (תל רומיידה)

”וַיַּעֲלוּ בְנֵגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אָחִימֶן שָׁשִׁי וְתַלְמִי וְלִידִי הָעֶנֶק וְחֶבְרוֹן שָׁבַע שְׁנַיִם נִבְנְתָה לְפָנַי צֶעַן מִצְרָיִם”
(במדבר י"ג 22)

תולדות האתר

השם חברון בא ככל הנראה מן השורש העברי חב"ר, והעיר מוכרת במקרא גם בשמות קריית ארבע ואלוני ממרא. למרגלות התל שוכן מעיין אברהם (עין ג'דידה או עין חברה) והוא שימש מקור המים העיקרי של העיר לדורותיה.

לפי המסורת המקראית חברון הייתה מקום מושבו של אברהם (בראשית י"ג 18) ובה נקברו האבות (בראשית כ"ג). בספר במדבר (י"ג 22), מופיע סיפור המרגלים שנשלחים "לתור את הארץ". הם ביקרו בחברון ופגשו בה את ילידי הענק. שרידי חומת העיר מתקופת הברונזה התיכונה (1500-2000 לפסה"נ) מלמדים על חשיבותה של העיר בתקופה שקדמה לכיבוש הישראלי, ואולי זוהי אותה "חומת הענקים".

לאחר ששבטי ישראל נכנסו לארץ וכבשו אותה, בפיקודו של יהושע בן נון (יהושע י'), הפכה חברון לאחת מ-13 הערים שניתנו לכוהנים. "שדה העיר וחצריה" ניתנו לכלב בן יפונה לנחלתו (יהושע י"ד 13).

דוד קבע בחברון את בירתו הראשונה והומלך בה. הוא מלך בה שבע שנים עד כיבוש ירושלים (שמואל ב', ב'). בחברון מרד אבשלום באביו (שמואל ב', ט"ו 10), והיא מוזכרת גם ברשימת הערים שביצר המלך רחבעם (דברי הימים ב', י"א 10).

לאחר חורבן הבית הראשון, בתקופה הפרסית ובתקופה ההלניסטית הקדומה, השתלטו האדומים על האזור. במלחמתו באדומים (מכבים א', ה' 65) השתלט יהודה המכבי על חברון. בסוף המאה השנייה לפסה"נ כבש אותה יוחנן הורקנוס הראשון, וגירר את האוכלוסייה האדומית המקומית.

בשנות שלטונו של הורדוס נבנו באזור חברון מבנים מפוארים וחשובים, בהם המבנה סביב מערת המכפלה. החפירה באתר מוכיחה שבתקופתו התרחבה העיר אל מחוץ לחומה ולידה התפתח אזור תעשייה. בתקופת המרד הראשון (66-70 לסה"נ) השתלט על העיר שמעון בר-גיורא, אולם המצביא הרומי

אספסיאנוס דיכא את המרד וכוחותיו כבשו ושרפו אותה (יוסף בן מתתיהו, מלחמות היהודים 4, 9, עמ' 18).

בתקופה הרומית המאוחרת ובתקופה הביזנטית המשיכה מערת המכפלה למשוך אליה עולי רגל – נוצרים ויהודים כאחד. בתקופה הביזנטית נבנה בפסגת התל מבנה ששימש מנזר. לפי מסורת שמקורה בימי הביניים שימש התל מקום קבורתם של רות המואבייה וישי אבי דוד. בתקופה האיסלמית נעזב התל והעיר הועתקה לאזור מערת המכפלה.

מוקדי עניין במסלול הסיור

1. החומה הכנענית ("חומת הענקים"): החומה נבנתה בתקופת הברונזה התיכונה (1500-2000 לפסה"נ). בחפירות נחשפה החומה לאורך כ-70 מ'. היא בנויה מאבני גויל, שהונחו על סלע האם ופולסו בעזרת אבנים קטנות. החללים בין האבנים מולאו באדמה ובדָבָש (מעין חצץ). החומה התנשאה עד לגובה 10 מ' בקירוב.

החומה הכנענית (צילם: אורי קרזון)

2-3. החומה הישראלית והמגדלים: בתקופה הישראלית (1000-586 לפסה"נ) חוזקה החומה ב"מגדלים" שנבנו בצמוד לחומה הכנענית. מטרים ספורים לפני החומה הכנענית ניתן לזהות שריד של חומה משופעת שנבנתה לחיזוקה, ואולי גם שימשה "חלקלקה" (קיר משופע הצמוד לחומה שנועד למנוע מהאויב לפרוץ אותה). כ-8.5 מ' מדרום לחומה הכנענית נראה שריד של חומה אחרת, שנבנתה במאה ה-7 לפסה"נ, וייתכן שהיא חלק ממערכת ביצור שנבנתה לאחר הפלישה האשורית לממלכת יהודה בסוף המאה ה-8 לפסה"נ.

מקרא:

- החומה הכנענית
- חלקלקה
- החומה הישראלית והמגדלים
- הרחוב המדורג
- מקווה מזרחי
- מקווה מערבי
- 8-7. משטחי גת ובורות אגירה
9. בית בד
10. בור המים לשקיעת טין
11. בריכות בית מלאכה לייצור כלי חרס
12. כבשן לצריפת כלי חרס
13. החדר השרוף

מפת האתר (צילם: גרשון בר-כוכבא)

4. הרחוב המדורג: רחוב משער העיר לכיוון המקוואות, העובר מתחת לטרסה מודרנית. הרחוב נבנה בתקופה הרומית הקדומה, במאה הראשונה לפסה"נ (בסוף התקופה החשמונאית, היא תקופת הורדוס). שימו לב לתעלת המים שעברה תחת ריצוף הרחוב. היא ניקזה מי גשמים לבורות המים.

5-6. מקוואות ובורות מים: המקווה המזרחי הוא מאגר מים גדול לצורכי טוהרה של אוכלוסייה גדולה. על הקיר המערבי של המקווה אפשר לזהות משפך שדרכו נוקזו מי גשמים למקווה. מידות המקווה הן 4.5x8 מ', ו-14 מדרגות מחברות את שני אגפיו ומובילות עד הקרקעית. קיבולת

המקווה כ-85 מ"ק וקירותיו מטויחים בטיח הידראולי. גרם המדרגות מחולק במעקות לשלושה נתיבים, ומימין לו עוד גרם מדרגות קטן. כ-15 מ' ממערב לשם נמצא מקווה נוסף, שנבנה באותה שיטה וקיבולתו כ-200 מ"ק. המקוואות לא פעלו בעת ובעונה אחת. מן החפירה עולה שהמקווה המזרחי פעל עד המרד הראשון (66-70 לסה"נ), והמקווה השני היה בשימוש מסוף המרד הראשון עד מרד בר כוכבא (132-135 לסה"נ). לאחר שהרומאים דיכאו את מרד בר כוכבא והרסו את חברון היהודית שימשו מתקנים אלו בורות מים לתושבי העיר הפגאניים (עובדי אלילים).

7. משטחי גת: נמצאו שני משטחים לדריכת ענבים מהתקופה הרומית הקדומה. בולט לעין הפסיפס הלבן במשטח הדריכה התחתון. באמצע המשטח נראית אבן מעגלה, ששימשה להפקת מיץ. בצמוד לגתות רואים פתחים של בורות אגירה ששימשו גם לאגירת מיץ וגם לאגירת שמן שהופק במקום.

8-9. בית בד ובורות אגירה: מטרים ספורים מהכניסה לאתר נראים שני ספלים חצובים בסלע. לספלים אלו התנקז שמן זית שהופק במקום במתקן מיוחד (המתקן מתואר בשלט הצמוד לו).

10-12. בית מלאכה לייצור כלי חרס: מערכת בריכות מים מדורגת נועדה לייצור כלי חרס. תהליך הייצור החל בסינון הטיין והפרדת הגרגרים הדקים מן הגסים. הגרגרים הדקים ביותר שקעו בבריכה העמוקה, נאספו מתחתיתה ושימשו לייצור כלים. שריפת הכלים נעשתה בכבשן, ששריד

לוח טין

שלו נמצא במרחק כ-25 מ' מהבריכות.

שבר לוח טין: ממצא מרתק מהתקופה הכנענית. על שבר לוח הטיין כתובת של רשימת צאן (גביית מיסים או קורבן במקדש מקומי) בכתב יתדות

פתח בור מים (צילם: אורי קרזון)